

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

EDUGATE – Daudzvalodu apmācība izglītībā un aprūpē agrā bērnībā

Projekta numurs: 2016-1- IT02-KA201- 024294

O2 Inovatīvu vispārpieņemto prakšu apkopojums

Comune di Piacenza

RĪGAS DOMES
IZGLĪTĪBAS, KULTŪRAS
UN SPORTA DEPARTAMENTS
GÖTEBORGS UNIVERSITET

This project has been funded with support from the European Commission. This publication reflects the views only of the author, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

2016-1- IT02-KA201- 024294

EDUGATE – Multilingual teaching in early childhood education and care

Saturs

IEVADS

1) Otrās valodas/pamatvalodas pasniegšanas metodes agrā bērnībā

VP1

VP2

VP3

VP4

VP5

VP6

VP7

2) Savstarpējas saziņas tīkla veidošana starp aprūpētājiem (vecākiem un skolotājiem)
un valodas sociālie aspekti

VP8

VP9

VP10

3) Valodas skrīninga (izvērtēšanas) aktivitātes

SECINĀJUMI

ATSAUCES

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

2016-1- IT02-KA201- 024294

EDUGATE – Multilingual teaching in early childhood education and care

IEVADS

Vispārpieņemto prakšu izlases (turpmāk VPs) mērķis ir veidot zinātnisku, pedagoģisku un valodniecisku pamatu angļu valodas kā otrās valodas pasniegšanas strukturizēšanai, izmantojot L1 un L2. VPs var izmantot, lai imigrantu bērniem veicinātu pamatvalodas apguvi.

Esošās VPs pamatideja nosaka, ka otrās valodas apguvei jāsniedz prieks un jānodrošina bērnu iesaistīšanās. Tādējādi, otrās valodas pasniegšanai jābalstās uz rotaļīgām un multisensorām nodarbēm bērniem. Tomēr, lai gūtu maksimālu efektu no šīm aktivitātēm, tām jābūt rūpīgi strukturizētām, par pamatu ņemot sasniedzamos mērķus. Zinātniskā izpēte tādās jomās kā valodas apguve (McLaughlin, 2013; Saville-Troike and Barto, 2016; Guasti, 2017), psiholingvistika (Traxler and Gensbacher, 2011; Grosjean and Li, 2012), izglītības neiroloģija (Petitto and Dumbar, 2004; Pickering and Howard-Jones, 2007; Sousa, 2011; Immordino-Yang, 2011), un precīzāk divvalodība (García & Wei, 2014), attīstības pedagoģija (Pramling Samuelsson & AsplundCarlsson, 2008), ir veicinājusi mūsu izpratni par to kā funkcionē mācīšanās un ļāvusi pielietot tehnikas, kuras tālāk var piemērot izglītības iestādēs. Šajā dokumentā tiek piedāvāts kopsavilkums 11 punktos, 'iejaukšanās metodes', kas veidoja 35 noteiktās inovatīvās VPs. Mēs apspriedīsim katru metodi atsevišķi, kādā mērā tā atbalsta un veicina otrās valodas apguvi.

Ņemiet vērā, ka, tā kā piedāvātās VPs var izmantot gan otrās svešvalodas apguves veicināšanai vidē, kur izmanto L1 un L2, un arī dabīgā vidē, kā arī pamatvalodas attīstīšanai imigrantu bērniem, lingvistiskais materiāls mainīsies atbilstoši nospraustajiem mērķiem.

VPs metodoloģijas koncentrē uzmanību uz dažādiem valodas pasniegšanas aspektiem. Kā trīs galvenos aspektus var minēt: (1) mācīšanas metodes; (2) rīkus savstarpējas saziņas tīkla izveidei; (3) valodas 'skrīninga' aktivitātes. Precīzāk, dažu VPs mērķis ir veicināt valodas apguvi kā saziņas līdzekli. Tādējādi, dažās VPs pielietotā metodoloģija balstās uz ikdienas saturā un valodā integrētu mācīšanās metodoloģiju. Citas VPs koncentrējas uz valodas strukturāliem aspektiem un aicina novērtēt dažādus koncepciju izteikšanas veidus, vai dažādiem mērķiem piemērotas dažādas struktūras. Citas VPs veicina valodas malingvistisko izpratni vai piedāvā 'skrīninga' aktivitātes, lai notiektu potenciālās valodas problēmas. Lai arī VPs uzmanības centrā ir valoda, sociālās un kognitīvās prasmes ir ļoti svarīgas un, tādējādi, īpaša uzmanība tiek pievērsta minēto aspektu integrācijai dažādās VPs.

Katrai VPs metodei mēs piedāvājam mērķi, vairākus piemērus kā to ieviest un ieguvumu. VP ļaus skolotājiem iepazīties ar dažādiem uzskatiem un pieredzi saistībā ar otrās svešvalodas pasniegšanu un apguvi. Izlase ir noderīga gan 'partneriem', gan skolotājiem, jo tā uzlabo zināšanas par metodoloģijām un dažādām pieejām, kuras varētu ieviest otras valodas pasniegšanā.

2016-1- IT02-KA201- 024294

EDUGATE – Multilingual teaching in early childhood education and care

1) Metodes otrās valodas/pamatvalodas pasniegšanai agrā bērnībā

VP 1: Tēmu izvēle, lai organizētu mācību laiku

Ir ļoti vēlams izvēlēties tēmas, kas strukturizētu lingvistisko mijiedarbību; tādējādi nodrošinot tēmai piemērotas leksikas izmantošanu. Papildus leksikai tiks definēta teikumu konstrukcija, kas ir lingvistiskās mijiedarbības mērķis. Lai nostiprinātu minētās teikumu konstrukcijas, tās tiks piedāvātas dažādu tēmu ietvaros. Tēmām jābūt interesantām bērniem un daļai no viņu ikdienas dzīves. Tēmas jāizvēlas kopīgi sadarbojoties pirmsskolas skolotājiem un angļu valodas skolotājam, lai tādējādi noteiktu kopējus vienotus mērķus un praktizētu tēmas abās valodās. Aktivitātes, kuras vienas tēmas attīstīšanai izmantojuši angļu valodas skolotāji, turpina izmantot pirmsskolas skolotāji.

Iespējamās bērniem piemērotās tēmas ir sekojošas: ģimene, lauku sētas mājdzīvnieki, ēdiens, ķermeņa daļas, transporta līdzekļi (autobuss, automašīna, lidmašīna), skaitļi, matemātikas pamati. Minētās tēmas būtu ieteicams piedāvāt dažādos veidos un dažādos kontekstos (kad iespējams) un, izmantojot spēles. Piemēram, lauku sētas dzīvnieki varētu būt spēles tēma. Ja plāno apmeklēt lauku sētu, lauku sētas dzīvnieki var būt arī minētā apmeklējuma tēma.

Runājot par to pašu tēmu, var plānot dažādas spēles; turpinot attīstīt minēto tēmu, var izmantot dažādus paņēmienus. Piemēram, tēmai ģimene var izmantot materiālus (rotallietas vai attēlus), lai attēlotu, kur ģimenes dzīvo (mājas), kas pieder pie ģimenes (mamma, tētis, brālis, māsa, mazulis), ko ģimenes dara (ēd kopā, spēlējas kopā, tīra māju). Izmantojot šo materiālus darbā ar bērniem, ir būtiski nosaukt atbilstošās daļas, lūgt bērniem atkārtot pa vienam un kopā, attēlot vārdus. Izvēlētā tēma jāturpina vairākas dienas un, jau pēc tam, kad klase ir sākusī jaunu tēmu, būtu vēlams pie tās periodiski atgriezties.

Vēl viens piemērs, tēmas “ķermeņa daļas” ietvaros bērni tiek aicināti pieskarties atbilstošai ķermeņa daļai, klausoties norādēs-“pieskaries savai galvai” vai norādēs par kādu citu – “pieskaries tēta galvai”, “pieskaries mammas galvai”. Minētos teikumus var izmantoti arī pretēji, ļaujot bērniem izvērtēt dažādus teikumu veidus. Vēl viens ieteikums ir iedot bērniem attēlus un lūgt tiem izkrāsot attiecīgo ķermeņa daļu vai arī izveidot kolāžu un radīt priekšmetu (autobusu, mašīnu).

Izvēlētās tēmas attīstīs bērnu kognitīvo un sociālo izpratni. Ir ļoti svarīgi organizēt grupas aktivitātes un veicināt sadarbību bērnu starpā.

Augšminētā VP metode nodrošinās, lai (1) bērni būtu iesaistīti interesantās nodarbēs, (2) mācītos vārdus, kurus viņi izmanto savā ikdienas dzīvē.

VP2: Palīgīdzekļu pielietojums, organizējot mācību nodarbības

Vēl viena VP metodoloģija sevī ietver dažādu palīgīdzekļu, pirkstiņleļļu, rekvizītu un rotallietu, dziesmu un dzejoļu un tehnoloģisku palīgīdzekļu izmantošanu, lai

2016-1- IT02-KA201- 024294

EDUGATE – Multilingual teaching in early childhood education and care

strukturizētu lingvistisko mijiedarbību.

Minētajiem palīg līdzekļiem jābūt bērnam pieejamiem ikdienā un tie radīs bagātīgi strukturizētu ieguldījumu. Ir noderīgi izmantot rotaļlietu kā starpnieku komunikācijā starp aprūpētāju/izglītotāju un bērniem. Piemēram, skolotāji var izmantot rotaļlietu, lai izrunātu muļķīgus/nepareizus teikumus/vārdus, kurus bērns var izlabot, uzdotu jautājumus bērnam, iepazīstinātu ar jauniem vārdiņiem/teikumiem. Aktivitātēs izmantotās rotaļlietas var dot pašiem bērniem. Tas varētu būt svarīgi ļoti jauniem bērniem (2-3 gadi). Tādu tehnoloģisku palīg līdzekļu izmantošana kā CD (dziesmām), planšetdatori un aplikācijas, (Sandvik, Smørdal and Østerud, 2012), attēli, multfilmās, interaktīvā tāfele, filmās sniedz atbalstu skolotājiem, ceļ pašapziņu un priecē bērnus.

Minētā VP ļauj skolotājiem (1) izmantot jauno tehnoloģisko palīg līdzekļu sniegtās priekšrocības, (2) stimulēt multisensoro pieredzi, (3) piedāvāt interesantu materiālu

VP3: Mūzikas pielietojums valodas pavadījumam

Ir ļoti būtiski izmantot dziesmas, kuru lirika sasaucas ar noteiktu tēmu, jo, saskaņā ar pētījumu, tādējādi var paātrināt valodas apguvi (Brandt, Gebrian and Slevc, 2012; Francois and Schön, 2011), īpaši valodas fonoloģisko aspektu. Dziesmas aktivizē netīšu vārdu atkārtošanu un veicina jauno vārdu atcerēšanos, jo vārdu izrunu pavada muzikāls ritms. Pateicoties dzejoļiem, ritmam un melodijai, bērns viegli iemācās jaunus vārdus, idiomātiskus izteicienus un gramatiskas struktūras. Dziesmu var izmantot kopā ar aktivitātēm, piem., dziesmā var prasīt bērniem izpildīt noteiktas darbības. Bērnus var aicināt dziedāt.

Dažādās valodās dziedātu dziesmu izmantošana ļaus bērniem apzināties daudzvalodību un novērtēt visas valodas (sk. VP9), kā arī tiks veicināta sociālā izpratne. Piemēram, skolotāji ar bērnu grupu sāk nodarbību ar bērnu dziesmiņas klausīšanos, tad aicina bērnus ar skolotāja palīdzību tulkot dziesmas vārdus citā valodā. Jāizvēlas dziesma ar rotaļīgu liriku, tādu kā vārdu spēles un neoloģismi (izgudroti vārdi). Šāda veida apmācība būs piemērs tulkošanas paradigmai, kas nesēn parādījusies, un sniegs savu ieguldījumu vienā no mūsdienu pētījumiem daudzvalodībā, kā arī par to kā mācīšanos ar un vairākās valodās var izmantot un attīstīt izglītībā agrīnās bērniības posmā. (sākotnējai izpētei sk. Jidai, Kultti&Pramling, presē; Kultti & Pramling, 2016, 2017).

Vēl viens piemērs ir dziesmas izmantošana, lai atklātu līdzības un atšķirības populāru dziesmu tekstos dažādās valodās. Skolotāji atskaņo dziesmu, kas ir labi zināma vairumam bērnu – ja ne visiem. Kā piemēru minēsim plaši pazīstamo “Ledus sirdis” tituldziesmu: Oriģinālajā angļu versijā šo dziesmu sauc (un tās lirika ir) “Let it go”, somiski ‘*Taaksejää*’ [tiešais tulkojums: ‘pamestie’]; un zviedriski - “*Slå dig fri*” [tiešais tulkojums: ‘atbrīvo sevi’]. Pēc dažādu versiju noklausīšanās, atšķirības pārrunā ar bērniem, lai veicinātu apziņu, ka dažādās valodās viena un tā pati dziesma skan dažādi.

Tādas plaši pazīstamas dziesmas kā šī tiek izmantotas, lai iesaistītu bērnus un ļautu viņu pieredzei kļūt par pamatu jauniem izaicinājumiem. Šādā veidā attīstīti svarīgi

2016-1- IT02-KA201- 024294

EDUGATE – Multilingual teaching in early childhood education and care

meta-ieskati ļauj apzināties tulkojuma pārveidojošo dabu, un tas ir, apziņu, ka brīdī, kad tiek veikts tulkojums no vienas valodas otrā, var mainīties teksta nozīme. Izmantojot šādus piemērus, ar bērniem pārrunā, ka metaforas var būt dažādas, bet vai tās “izsaka” vienu un to pašu, tas jau ir interpretācijas jautājums. Bērnu novirzīšana no atziņas, ka tulkojums ir vienkārša viena vārda aizstāšana ar citu (t.i. domas, ka viens vārds vienkārši atbilst citam vārdam citā valodā) jau savā būtībā piedāvā būtisku meta-apmācību, kuru šādi iespējams attīstīt vēl vairāk.

Šī VP metode ļauj skolotājiem (1) piedāvāt multisensoras aktivitātes, (2) veicināt grupas kohēziju (veinotību) (dziedāšana kopā), (3) uzlabot fonoloģiskās valodas prasmes.

VP4: Lasīšana balsī

Grāmatu lasīšana balsī bērniem atklāj dažādus valodas stilus, veicina interesi par grāmatu lasīšanu un stāstu stāstīšanu, vissvarīgāko cilvēka nodarbi. Grāmatām jābūt ilustrētām un, tās lasot, stāstu būtu vēlams dramatizēt. Vienu un to pašu stāstu var lasīt angļiski, kā arī pamatvalodā. Ja iespējams, imigrantu bērniem būtu vēlams lasīt priekšā viņu dzimtajā valodā.

Šī VP attīsta (1) spēju klausīties citos, kamēr viņi lasa balsī, (2) veicina cieņu pret citiem runātājiem.

VP5: Strukturizētā vaidā attīsta vārdu krājumu un teikuma uzbūvi

Šo aktivitāšu laikā vārdus var izmantot bez konteksta, bet gramatiskā struktūrā (piem., “daddy”/ bez artikula, bet nevis “child”, bet “a child”/ar artikulu). Tomēr, labāk tos iekļaut īsos teikumos (“this is daddy”/tas ir tētis, “daddy is eating”/tētis ēd, bet nevis “child is eating”/bez artikula, bet “the child is eating”/ ar artikulu “the”). Ir svarīgi vārdus iekļaut īsos teikumos, kas pamazām kļūst aizvien sarežģītāki; īpaši runājot par darbības vārdiem, ir pierādīts, ka bērni jaunos vārdus mācās teikumos (Fisher, Gertner, Scott and Yuan, 2010; Jin and Fisher, 2014); ir ļoti būtiski bērniem piedāvāt apjomīgas valodas struktūras, kur, piemēram, viens un tas pats darbības vārds tiek izmantots dažāda veida teikumos. (piem., “Mary has seen John”/”Mērija ir redzējusi Džonu”, “Mary has seen that John is sick”/”Mērija ir redzējusi, ka Džons ir slims”, “Mary has seen John run”/”Mērija ir redzējusi Džonu skrienam”), jo tādējādi tiek piedāvāta vislabākā iespēja apgūt valodu jau no 2 gadu vecuma (piem, dažādu teikumu veidu uzmantošana, Naigles, 1996).

Runājot par teikuma struktūru, izpētei izmantotās metodes var pielāgot izglītības praktiskām vajadzībām. Mēs piedāvājam divas no tām. Viena ir “elicited production method”/”atkārtošanas metode”, kuras ietvaros, pēc iepazīšanās ar kādu konkrētu teikuma konstrukciju, bērniem noteiktie teikumi jāatkārto. Metodi izmanto, lai vingrinātos pielietojot kādu konkrētu teikuma veidu. Atkarīgi no teikuma veida, jāizveido piemērots uzstādījums, kas ļauj pielietot noteiktās teikumu konstrukcijas. Piemēram, ja Jūs gribiet, lai bērns izveidotu jautājumu, jūs parādiet attēlu, kurā attēloti divi tēli, no kuriem viens ir

2016-1- IT02-KA201- 024294

EDUGATE – Multilingual teaching in early childhood education and care

paslēpts. Redzamais tēls stumj paslēpto. Jūs uzdodiet jautājumu: “The bear is pushing someone./Lācis kādu stumj. Jautājiet savai rotaļlietai “who (is getting pushed vs. the bear is pushing)?”/Kas tiek stumts? Vai “Ko lācis stumj?”.

Otra metode balstās uz sintakses sagatavošanas (“syntactic priming”) psiholingvistikas fenomenu. (Pickering & Branigan, 1998). Sintakse ir lingvistiskā kompetence, kas atbild par vārdu izvietojumu teikumos. Sintakses struktūra ir veids, kādā vārdi tiek izvietoti un kā rezultātā veidojas noteikts teikums; piemēram, ciešamās kārtas teikumam ir noteikta struktūra, kas sastāv no teikuma priekšmeta, ar kuru tiek veikta noteikta darbība (“the boy has been washed by the mother”/puisitī mazgāja viņa māte), darbības vārds ir noteiktā formā utt.

Sintakses sagatavošana ir saistīta ar dabīgu tendency atkārtot vienu un to pašu sintakses struktūru vairākos sekojošos izteikumos. Piemēram, ja runātājs dzird tādu teikumu kā: “Give Stella a book”/“Iedod Stellai grāmatu” (sauktu par salikto papildinātāju izteiktu ar lietvārdu datīvā), viņš/viņa attēlos līdzīgu situāciju (bet ar atšķirīgiem tēliem), sakot “Give Paul a cake”/“Iedod Paulam kūku” (atkal saliktais papildinātājs izteikts ar lietvārdu datīvā), tai vietā lai teiktu “Give the cake to Paul”/“Iedod kūku Paulam” (sauktu par papildinātāju, kas izteikts ar lietvārdu datīvā un prievārdu). Minēto metodiku var izmantot, lai runātāji praktizētu darāmo/ciešamo kārtu; datīva gramatiskās struktūras; pilnus lietvārdus/vietniekvārdus; utt. Metodika tiek plaši izmantota afāzijas slimnieku rehabilitācijai, kā arī darbā ar bērniem, kas cieš no dzimtās valodas traucējumiem. Cik mums zināms šī metodika nekad nav tikusi piedāvāta izmantošanai skolās. Runājot par tās ieviešanu, to vārētu ieteikt kā aktivitāti klasē ne tikai bērniem, kas mācās angļu valodu, bet arī divvalodīgiem bērniem, lai tādējādi uzlabotu viņu sintakses kompetenci konkrētām sintakses struktūrām pamatvalodā. Pilnīgi noteikti sintakses struktūras izvēlas atkarībā no konkrētās mērķvalodas, jo valodas atšķiras (piemēram, gan saliktais papildinātājs, gan papildinātājs, kas izteikts ar datīvu un prievārdu ir angļu valodas sastāvdaļa, bet tikai otrais no abiem ir pielietojams itāļu valodā).

Šī vispārpieņemtā prakse paredz, ka, blakus citām lietām, lingvistiskā attīstība ir saistīta ar sintaktisko procedūru netiešu mācīšanos. (Chang et al., 2001). Sarežģītākas, bet arī retāk pielietojamas konstrukcijas, bērni apgūs vēlāk. Turklāt, saskaņā ar esošo praksi, valodas apguve lielā mērā balstās uz bērniem sniegtā valodas ieguldījuma kvalitāti. Tādējādi, bagātāks ieguldījums ne tikai leksikā, bet arī sintaksē, palīdzēs bērnam iegūt adekvātas lingvistiskās, stāstījuma veidošanas un sintakses prasmes.

Bērnu iedrošinās veidot īsus teikumus angļu valodā/pamatvalodā pēc tam, kad viņš/viņa būs dzirdējuši skolotāja piedāvātu aprakstu, kurā izmantotas konkrētas sintakses struktūras. Lai to īstenotu, bērniem jāsaprot, ko skolotājs saka un viņiem nepārtraukti jāsadarbojas, sniedzot vēl arī citus aprakstus.

VP ievieš, izmantojot kartiņas. Skolotājam/eksperimentētājam ir attēlu/kartiņu

2016-1- IT02-KA201- 024294

EDUGATE – Multilingual teaching in early childhood education and care

komplekts, kurā ir krāsaini zīmējumi, kas attēlo dažādus notikumus (māte mazgā zēnu, lācis dzenas pakaļ pelei, govš sper kaķim). Skolotājs bērniem parāda vienu no kartiņām un, izmantojot darāmo kārtu, stāsta par tajā redzamo, tad lūdz kādu no bērniem pastāstīt par kādu citu kartiņu. Konkrētas sintaktiskās struktūras izvēlas atbilstoši VP1 nospraustajiem mācību aktivitāšu mērķiem.

Uzdevums bērniem ļaus uzlabot zināšanas par dažādām angļu valodas (vai valstī izmantotās pamatvalodas) sintakses struktūrām. Rezultātā bērni labāk izpratīs arī sarežģītākas un retāk izmantotas struktūras.

VP uzlabos bērna sintakses kompetenci, ļaujot viņam/viņai izprast: 1) ka valodā pastāv dažādi veidi kā nodot vēstījumu; 2) ka daži retāki un sarežģītāki izteiksmes veidi noteiktos apstākļos var izrādīties komunikatīvi efektīvi.

VP6: Organizē rituālu vai aktivitāti L2 (angļu valodā)

Organizējot valodas aktivitātes, papildus tēmas izvēlei ir ļoti būtiski iepļānot angļu valodu izmantot ikdienas nodarbēs, tādās kā galda klāšana, vai rīta aplī, nosaucot nedēļas dienas, vai pusdienu laikā. Piemēram, klājot galdu, skolotājs bērniem paskaidro savas darbības mērķi un prāda ratiņus ar visām nepieciešamajām lietām atbilstoši bērnu skaitam, kas pusdienos (galdauts, paliktņi ar galda piederumu nosaukumiem, glāzes, šķīvji, maizes groziņš, ūdens krūze, tukšs trauks netīrajām ēdamrīkiem, puķu podiņš galda vidū.) Skolotājs ņem galdautu un to nosauc, tad ar kāda bērna palīdzību uzklāj to uz galda. Visbeidzot bērnus sadala trīs pāros un jautā vai viņi gribētu paši pamēģināt, vienlaicīgi palīdzot un nosaucot viņu darbības angļiski.

Iepriekšējā nedēļā tā pati bērnu grupa šīs darbības kopā ar skolotāju veica, izmantojot L1, lai tādējādi iepriekš apgūtu noteiktās aktivitātes.

VP ļauj bērniem apgūt: 1) valodu, kas saistīta ar ikdienas rituāliem un aktivitātēm.

VP7: Stāstu radīšana

Mēs iesakām bērnus iesaistīt stāstu radīšanā, izmantojot aplikācijas (Sandvik, Smørdal and Østerud, 2012). Skolotājs piedalās un vada nodarbi, iesakot un uzdodot jautājumus, pamatojoties uz žanra izpratni (kā izveidot stāstījuma struktūru), sasaistot fantāzijas pasauli ar bērna reālo pieredzi (piem., iedomājieties, ka jūs tad satīktu tādu milzīgu vāveri!), kā arī dažādos citos veidos atgādinot un palīdzot stāstu attīstīt. Aktivitātes, kurās izmanto tehnoloģijas un aplikācijas, attīstās dažāda veida pārrunās, kur aplikācija ļauj veidot stāstījumu un pašiem bērniem iesaistīties daudz sarežģītākās nodarbēs, kas prasa augstāka līmeņa spriešanas spējas, tādās kā stāstīšana, iztēle un domāšana.

VP ļauj bērniem attīstīt (1) stāstīšanas spējas, izveidojot vai atstāstot stāstus; (2) uzlabojot bērnu laicīgo un kritisko domāšanu.

2016-1- IT02-KA201- 024294

EDUGATE – Multilingual teaching in early childhood education and care

2) **Sadarbības tīkla izveide starp aprūpētājiem (vecākiem un skolotājiem) un valodas sociālie aspekti**

VP8: Vecāku iesaistīšanās

Dažus no klasē izmantotajiem materiāliem var iedot mājās, vecāki tos var izmantot un lūgt bērnus atkārtot pirmsskolas iestādē apgūtos vārdus un teikumus. VP metodoloģijā ir nepieciešama vecāku iesaistīšanās, tiem ir jāapzinās konkrētie mācīšanās mērķi un jāvar palīdzēt bērniem mājas apstākļos (piemēram, ja mērķa valoda ir angļu valoda, vecākiem jāzin angļu valoda). Šāda veida iesaistīšanās ir ļoti svarīga imigrantu vecākiem, kuri var izmantot materiālus lai veicinātu un paātrinātu bērnu L1 apguvi mājās. Patreizējie pētījumi rāda, ka L1 apguve nekavē L2 attīstību (Butzkamm, 2003). Tieši pretēji, ir novērots pozitīvs rezultāts akadēmiskā līmenī. (Cook, 2001).

Lai iesaistītu vecākus un ļautu viņiem izmantot dažus no skolas materiāliem, Edugate mājas lapā tiks izveidota atsevišķa sadaļa vecākiem un tajā augšuplādēs atbilstošus mācību materiālus.

VP (1) ļaus vecākiem izprast kādās lingvistiskās aktivitātās viņu bērni iesaistās skolā, (2) novērtēs valodas vecākiem (īpaši imigrantu bērnu valodām).

VP9: Novērtēt visas dzimtās valodas

Ņemot vērā nepieciešamību veicināt L1 apguvi imigrantu bērniem, jo tas ir ieguldījums arī L2 apgūvē, būtu jānodrošina, lai šī mērķis sasniegšanai bērns saņemtu vislabāko. Viens no faktoriem, kas jānodrošina pasākuma ietvaros, ir pozitīva attieksme pret valodu kā tādu, konkrētāk, jebkuru valodu. (Tang, 2002). Bērns, kurš sajūtīs, ka viņa dzimtā valoda nav vērtīga, nebūs motivēts to apgūt. Turklāt, skatoties no kognitīvā viedokļa, jebkuras valodas apguve ir ieguvums. Tas nozīmē, nepastāv vērtīgākas vai mazāk vērtīgas valodas, kuras mācīties būtu izdevīgi vai nē; nobeigumā, bioloģiskā daudzveidība gluži tāpat kā valodu daudzveidība ir cilvēces bagātība.

Ņemot vērā iepriekšējo apgalvojumu, un, lai atbilstoši novērtētu izglītības iestādē bērnu un vecāku izmantotās valodas, viena VP piedāvā dažādos skolas gada periodos bērnus un vecākus iesaistīt Daudzvalodu Bingo. Skolotājs/vecāks vai abi kopā piedāvā nelielai bērnu grupai (4-5) spēlēt Bingo (pie galda). Katrs no vecākiem spēli vadīs savā dzimtajā valodā, izmantojot ikdienišķus attēlus, rotaļlietas, dzīvniekus un citu (nodarbības tēmu var ieteikt). Zem atbilstošā attēla ir uzrakstīti priekšmeta nosaukumi katrā no klasē izmantotajām valodām. Lai skolotāji varētu vadīt spēli, vecāki skolotājiem jau iepriekš ir iemācījuši noteiktu vārdu izrunu. Lai mācīšanās procesu paātrinātu, var izveidot CD, izmantojot kultūras mediatoru palīdzību.

Vēl viens veids kā atbilstoši novērtēt dažādas dzimtās valodas ir iesaistīt vecākus ļoti vienkāršu stāstiņu lasīšanā katrā no klasē izmantotajām dzimtajām valodām. Var izmantot stāstu, kas jau ticis stāstīts valodas aktivitāšu laikā. Stāstu iepriekš var stāstīt visiem bērniem saprotamā pamatvalodā. Lasot stāstu kādā no

2016-1- IT02-KA201- 024294

EDUGATE – Multilingual teaching in early childhood education and care

dzimtajām valodām, skolotājs to var dramatizēt (izspēlēt), tādējādi to sapratīs visi bērni. Būtu vēlams, lai grāmatas ir ilustrētas, jo tad bērni tekstu labāk sapratīs. Visiem bērniem būs dažus no vārdiem jāatkārto. Lūdzu atcerieties, ka šīs nodarbes mērķis nav visiem bērniem iemācīt valodu, kuru klasē izmanto daži no bērniem, bet tikai novērtēt situāciju, kurā pastāv dažādas valodas, ka vienaudži runā dažādās dzimtajās valodās un visas dzimtās valodas ir vienlīdz vērtīgas. Šīs aktivitātes rezultātā bērni iespējams labāk novērtēs dažādu kultūru dažādos aspektus. Piemēram, ja grāmata ir par ēdienu, bērni apzināsies, ka dažādās kultūrās cilvēki ēd dažādu ēdienu vai arī dažādās valstīs dzīvo dažādi dzīvnieki.

VP metodika veicinās (1) pozitīvu attieksmi pret valodām, (2) dažādu kultūras atšķirību apzināšanos un novērtēšanu un (3) toleranci pret dažādiem cilvēkiem.

VP10: Mijiedarbība vienaudžu vidū

Būtu ļoti svarīgi, lai skolotājs veicinātu vienaudžu sadarbošanos, organizējot aktivitātes, kuru laikā bērni savā starpā sazinās angļu valodā. Kā piemēru varam minēt VP6, kuras ietvaros bērni klāja galdu. Vēl viens piedāvājums ir izmantot spēles, tādējādi iedrošinot bērnus sadarboties kopēja mērķa sasniegšanai, vai arī kaut ko kopā izgatavot. Edugate mājas lapā būs sadaļa skolotājiem, kas piedalās projektā. Sadaļā varēs dalīties angļu valodas pasniegšanas pieredzē, idejās un materiālos. Rezultātā veidosies veidotības sajūta starp dalībniekiem un uzlabosies sadarbības iespējas.

VP veicinās: 1) sociālo prasmju apgūšanu; 2) spēju strādāt kopā (komandā).

Valodas skrīninga aktivitātes

VP11: Valodas traucējumu identificēšana

VP iesaka pārbaudīt bērnus ar potenciālu runas un valodas kavēšanos, izmantojot zinātnisku, bet vienlaicīgi rotaļu vaidā izveidotu un ne-klīnisku pieeju. Mērķgrupa ir bērni no 4 gadu vecuma, jo bērni valodu apgūst ļoti dažādi un pirms šī vecuma ir grūti diagnosticēt valodas traucējumus (Tomblin, 1996;), lai arī dažus riska faktorus var noteikt.

VP loģiskais pamats ir literatūrā. Pieturoties pie uzskata, ka valodas attīstība un macīšanās ir cieši saistītas (Leonard, 1997), prakse nosaka, ka ir ļoti svarīgi pēc iespējas agrāk atklāt valodas problēmas, lai savukārt atbilstoši planotu izglītības aktivitātes visu bērnu atbalstam, bet jo īpaši bērniem ar valodas kavēšanos. Precīzāk, palēnināta valodas pamatu apguve vai traucēta saziņas attīstība ir konkrēts riska faktors vēlākām valodas apguves grūtībām (Whitehurst & Fischel, 1994) un priekšvēstnesis grūtībām ar lasīšanu un rakstīšanu (Catts et al., 1999). Tādējādi, bērnu lingvistiskā līmeņa novērtēšana palīdzēs skolotājiem izvēlēties īpašas aktivitātes ne tikai konkrētā bērna prasmju attīstīšanai, bet arī visai klasei vai grupai, ļaujot novērst valodas

2016-1- IT02-KA201- 024294

EDUGATE – Multilingual teaching in early childhood education and care

aizkavēšanos pirms tiek uzsākta lasīt un rakstīt macīšanās. Daudzvalodu klasē šāds novērtējums sniegs papildu informāciju, jo imigrantu bērnu valodas apguve var kavēties saistībā ar nepietiekamu saskari ar pamatvalodu/minoritātes valodu vai imigrācijas problēmām (sociālām, emocionālām problēmām). Saskaņā ar “cross-linguistic”/starpvalodu pētījuma rezultātiem, vārdu izrunāšana agrīnā vecumā ir atkarīga no valodas-specifiskās fonoloģijas (Levelt, Schiller, & Levelt, 2000; Roark & Demuth, 2000), tādēļ, būtu svarīgi pārbaudīt mazākumvalodā runājošo bērnu valodas līmeni viņu L2. Šādos gadījumos skolai ir svarīgi zināt vai kavēšanās (traucējumi) ir L2. Ja tādi pastāv, klīnicista pienākums ir noteikt kādā līmenī kavēšanās radusies konkrētu valodas traucējumu vai nepietiekamas valodas stimulācijas rezultātā. Līdz šim brīdim bērnodarziem un silītēm ir bijis jāatturas no (valodas un kognitīvā) skrīninga veikšanas, jo nepastāv skaidri noteikti un ar klīnicistiem, pētniekiem un izglītotājiem saskaņoti pārbaūžu protokoli.

Pamatojoties uz augstāk minēto, esošā metodika piedāvā dažas rotaļu aktivitātes, lai novērtētu valodas pamatprasmes bērniem, kas mācās vienalodīgās vai divvalodīgās klasēs. Novērtējumu var veikt izmantojot skolotāju ieteiktus rīkus, bet, kurus izstrādājuši akadēmiķi/klīnicisti. Bērnu individuāli testēs vairāku ļoti īsu, bet zinātniski izstrādātu spēļu laikā. Tikš pārbaudītas valodas fonoloģiskās prasmes, jo tieši šīs prasmes ir traucētas bērniem ar valodas grūtībām. Augšminētās ir vizizplatītākās grūtības (Bishop et al., 2006), kuras lielākajā daļā gadījumu pārvar ar specifisku iejaukšanos (Munro et al., 2008). Piemērs no itāļu valodas, tiek veiktas darbības, kuru ietvaros bērni dzird virkni vārdu/skaņu, kuri izvēlēti atbilstoši fonoloģiskajam raksturojumam, kā arī pielietojuma biežumam saskaņā ar Itāļu bērnu leksiku (Marcolini et al., 1993). Skolotājs piedāvā dažāda veida uzdevumus, izmantojot datoru vai planšeti. Uzdevumi ir sekojoši:

1. Vārdu atšķiršana (saklausīšana), mainoties vienai fonēmai
2. Attēlu atrašana un pievienošana atbilstošajam vārdam
3. Daudzzilbju ne-vārdu atkārtošana (GAPS; Vernice et al., 2012)
4. Teikumu atkārtošana (14 teikumi) (GAPS; Vernice et al., 2012)

Vispārējs novērtējums sniegs skolotājam pārskatu par bērna fonoloģiskajām prasmēm, atbilstoši noramatīvajiem materiāliem itāļu bērniem. VP metodika ļaus 1) savlaicīgi identificēt bērnus ar kavētu valodas attīstību; 2) jau klasē papildus trenēt valodas jomas (vārdu krājums, fonoloģija), kurās atklājušies kādi traucējumi.

2016-1- IT02-KA201- 024294

EDUGATE – Multilingual teaching in early childhood education and care

SECINAJUMI

Saskaņā ar Projekta nospraustajiem mērķiem Vispārpieņemto prakšu izlases mērķis ir uzlabot izglītības un aprūpes kvalitāti jau agrā bērnībā (ECEC), nostiprināt skolotāja profesijas profilu, vecināt otrās valodas apmācību mūžizglītības perspektīvā.

Tādējādi VP izlase palīdzēs uzlabot skolotāju profesionālās iemaņas, kā arī uzlabot visas pirmsskolas izglītības sistēmu, izplatot pedagoģiskās un lingvistiskās labās prakses un balstoties uz profesionālo profilu.

EDUGATE projekta mērķis ir atbalstīt ECEC skolotājus, kas piedāvā ļoti kvalitatīvu apmācību, paātrinot jaunu mācību metožu izstrādāšanu un adapciju, kā arī darbu ar dažādām skolnieku mērķgrupām, tādām kā bērni no nelabvēlīgas vides, un sadarbības un inovatīvu prakšu adapciju.

Turklāt EDUGATE prakses un metodes pievēršas iekļaušajai izglītībai. Tās piemēro pamatvalodas pasniegšanai studentiem/skolniekiem no nelabvēlīgas vides, tādējādi veicinot viņu lingvistisko un sociālo iekļaušanu; un jau konkrēti veicina vietējās valodas apguvi migrantu bērniem. Neaplūkojot to migrācijas fenomena kontekstā, bērniem ir ārkārtīgi noderīgi apgūt angļu valodu vai citu svešvalodu, kas viņiem var izrādīties nenovērtējama pieredze jau tālākajā pieauguša cilvēka dzīvē, lai nojauktu starpvalodu un kultūras barjeras. Abos gadījumos otras valodas apguve bērniem var būt ļoti noderīgs instruments dzīvojot daudzvalodu, daudzkulturālā un atvērtē sabiedrībā.

Mācot otro valodu, skolotāji no visām partnervalstīm izmanto ārkārtīgi noderīgas un galvenokārt līdzīgas metodes. Mācīšanās iesaistītie skolotāji labi apzinās bērnu dabisko nepieciešamību vārdus attēlot, saklausīt skaņas, pieskarties priekšmetiem, dziedāt, klausīties stāstus, stāstīt stāstus un tos izspēlēt kā teātri, un – kā pašu galveno – spēlēt spēles.

Ir acīmredzams, ka kopumā partnervalstīs ir vienots viedoklis par piemērotajām metodēm. Tomēr, vienmēr pastāv iespēja esošajās VP atrast kaut ko pilnīgi jaunu un vērtīgu skolotāja ikdienā.

VP izlase varētu būt kā pamats vienotai programmai, kas būtu izstrādāta sākot jau ar silītes grupiņu, tad 3-4 gadus veciem bērniem un visbeidzot 5 un 6 gadus veciem bērniem. VP programma ļautu precīzi attēlot pēctecību un valodas apguvi īpaši jauniem bērniem. Turklāt skolotāji labāk izprastu kā panākt progresu un 'likt' bērniem runāt. Kā arī skolotāji zinātu ko no viņu skolniekiem sagaidīs pēc diviem un trīs gadiem, un tas tiešām būtu ļoti noderīgi.

Tā kā programma prasa, lai pirmsskolas skolotājiem būtu labas valodas zināšanas, kā arī tā viņiem būtu papildu profesionālā slodze, mēs uzsveram cik būtiska ir ļoti cieša sadarbība starp visiem aprūpētājiem, lai ieviestu esošo VP programmu divvalodīgās un daudzvalodīgās klasēs.

2016-1- IT02-KA201- 024294

EDUGATE – Multilingual teaching in early childhood education and care

Atsauces.

Bishop DVM, Adams C, Norbury CF. Distinct genetic influences on grammar and phonological short-term memory deficits: Evidence from 6-year-old twins. *Genes, Brain and Behavior*. 2006;5:158–169.

Brandt, A., Gebrian, M., & Slevc, L. R. (2012). Music and early language acquisition. *Frontiers in psychology*, 3.

Butzkamm, W. (2003). We only learn language once. The role of the mother tongue in FL classrooms: Death of a dogma. *Language Learning Journal*, 28, 29-39.

Cook, V. (2001). Using the first language in the classroom. *Canadian Modern Language Review*, 57(3), 402-423.

Fisher, C., Gertner, Y., Scott, R. M., & Yuan, S. (2010). Syntactic bootstrapping. *Wiley Interdisciplinary Reviews: Cognitive Science*, 1(2), 143-149.

Francois, C., & Schön, D. (2011). Musical expertise boosts implicit learning of both musical and linguistic structures. *Cerebral Cortex*, 21(10), 2357-2365.

Munro, N., Lee, K., & Baker, E., (2008). Building vocabulary knowledge and phonological awareness skills in children with specific language impairment 24 through hybrid language intervention: a feasibility study. *International Journal of Language & Communication Disorders*, 43(6), 662-682.

Jin, K. S., & Fisher, C. (2014). Early evidence for syntactic bootstrapping: 15-month-olds use sentence structure in verb learning. In *Proceedings of the Boston University conference on language development*. Boston, MA: Cascadilla Press. Retrieved from <http://www.bu.edu/buclid/files/2014/04/jin.pdf>.

Tang, J. (2002). Using L1 in the English classroom. *English Teaching Forum*, 40(1), 36-42.

Tomblin JB, Records N, Zhang X. (1996). A system for the diagnosis of specific language impairment in kindergarten children. *Journal of Speech and Hearing Research*, 39, 1284–1294.

Adibekyan, V. Zh., Santos, NC, Sousa, SG, & Israelian, G. 2011. *A&A*, 535(11).

Brandt, A., Gebrian, M., & Slevc, L. R. (2012). Music and early language acquisition. *Frontiers in psychology*, 3.

Chang, J. S., & Lin, C. Y. (2001). Decolorization kinetics of a recombinant Escherichia coli strain harboring azo-dye-decolorizing determinants from Rhodococcus sp. *Biotechnology letters*, 23(8), 631-636.

Fisher, C., Gertner, Y., Scott, R. M., & Yuan, S. (2010). Syntactic bootstrapping. *Wiley Interdisciplinary Reviews: Cognitive Science*, 1(2), 143-149.

Francois, C., & Schön, D. (2011). Musical expertise boosts implicit learning of both musical and linguistic structures. *Cerebral Cortex*, 21(10), 2357-2365.

García, O., & Wei, L. (2014). Translanguaging and Education. In *Translanguaging: Language, Bilingualism and Education* (pp. 63-77). Palgrave Macmillan UK.

GROSJEAN, François; LI, Ping. *The psycholinguistics of bilingualism*. John Wiley & Sons, 2012.

Guasti, M. T. (2017). *Language acquisition: The growth of grammar*. Mit Press.

Immordino-Yang, M. H. (2001). When 2+ 2 makes kids trip: Making sense of brain research in the classroom. *Basic Education*, 45(8), 16-19.

Kultti, A., & Pramling, N. (2016). Teaching and learning in early childhood education for social and cultural sustainability. *Diversity: Intercultural learning and teaching in the early years*, 17-33.

Kultti, A., Pramling, N., & Samuelsson, I. P. (2017). Young Children's Participation in a New Language Context: A Synthesising Analysis for a Holistic Perspective. In *Interactions in Early Childhood Education*

2016-1- IT02-KA201- 024294

EDUGATE – Multilingual teaching in early childhood education and care

(pp. 55-68). Springer, Singapore.

McLaughlin, B. (2013). *Second language acquisition in childhood: Volume 2: School-age Children*. Psychology Press.

Petitto, L. A., & Dunbar, K. (2004, October). New findings from educational neuroscience on bilingual brains, scientific brains, and the educated mind. In *Conference on Building Usable Knowledge in Mind, Brain, & Education. Harvard School of Education* (pp. 1-20).

Pickering, S. J., & Howard-Jones, P. (2007). Educators' views on the role of neuroscience in education: Findings from a study of UK and international perspectives. *Mind, Brain, and Education*, 1(3), 109-113.

Pramling Samuelsson, I., Asplund Carlsson, M., Olsson, B., Pramling, N., & Wallerstedt, C. (2008).

Saville-Troike, M., & Barto, K. (2016). *Introducing second language acquisition*. Cambridge University Press.

Traxler, M., & Gernsbacher, M. A. (Eds.) (2011). *Handbook of psycholinguistics*. Academic Press.

Butzkamm, W. (2003). Die Muttersprache als Sprach-Mutter Ein Gegenentwurf zur herrschenden Theorie. *FRANZOSISCH HEUTE*, 34(2), 174-192.

Catts, H. W., Fey, M. E., Zhang, X., & Tomblin, J. B. (1999). Language basis of reading and reading disabilities: Evidence from a longitudinal investigation. *Scientific studies of reading*, 3(4), 331-361.

Freedman, R., Coon, H., Myles-Worsley, M., Orr-Urtreger, A., Olincy, A., Davis, A., ... & Rosenthal, J. (1997). Linkage of a neurophysiological deficit in schizophrenia to a chromosome 15 locus. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 94(2), 587-592

Larrivee, L. S., & Catts, H. W. (1999). Early reading achievement in children with expressive phonological disorders. *American Journal of Speech-Language Pathology*, 8(2), 118-128.

Levelt, C. C., Schiller, N. O., & Levelt, W. J. (2000). The acquisition of syllable types. *Language acquisition*, 8(3), 237-264.

Marcolini et al., 1993 FINISHNaigles, L. R. (1996). The use of multiple frames in verb learning via syntactic bootstrapping. *Cognition*, 58(2), 221-251.

Payne, A. C., Whitehurst, G. J., & Angell, A. L. (1994). The role of home literacy environment in the development of language ability in preschool children from low-income families. *Early Childhood Research Quarterly*, 9(3-4), 427-440.

Pickering, M. J., & Branigan, H. P. (1998). The representation of verbs: Evidence from syntactic priming in language production. *Journal of Memory and language*, 39(4), 633-651.

Roark, B., & Demuth, K. (2000). Prosodic constraints and the learner's environment: A corpus study. In *Proceedings of the 24th Annual Boston University Conference on Language Development* (Vol. 2, pp. 597-608). Somerville, MA: Cascadilla Press.

Sandvik, M., Smørdal, O., & Østerud, S. (2012). Exploring iPads in practitioners' repertoires for language learning and literacy practices in kindergarten. *Nordic Journal of Digital Literacy*, 7(03), 204-221.

Whitehurst, G. J., & Fischel, J. E. (1994). Practitioner Review: Early Developmental language Delay: What. If Anything. Should the Clinician Do About It?. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 35(4), 613-648.

Whitehurst, G. J., Arnold, D. S., Epstein, J. N., Angell, A. L., Smith, M., & Fischel, J. E. (1994). A picture book reading intervention in day care and home for children from low-income families. *Developmental psychology*, 30(5), 679.